

---

## **BREXİT SENARYOLARI: YARINKİ KRİTİK OYLAMANIN OLASI ETKİLERİ NE OLACAK?**

---

14.01.2019

BBC Türkçe (13 Ocak 2019)

Ergin Yıldızoğlu, İktisatçı

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkacağı tarihe 10 hafta kaldı. Aşırı sağ akımlar hariç kimse anlaşmasız bir Brexit istemiyor. Ancak, Başbakan Theresa May'in AB'den çıkış anlaşmasının da geleceği karanlık. Anlaşma Parlamento'dan geçmezse, Brexit sürecinin ne yönde ilerleyeceği de belli değil. Sürecin önündeki bütün yollar çok sorunlu bir yere çıkıyor. Theresa May kontrolü elden geçiriyor.

Geçen Çarşamba günü İşçi Partisi'nden Yvette Cooper'in inisiyatifiyle meclise sunulan finansman yasası, AB'den bir anlaşma olmadan çıkılması durumunda May hükümetinin yapacağı harcamaları Parlamento'nun onayına bağlıyordu. Parlamento finansman yasası tasarısını 296'ya 303 oyla, Avrupa Birliği'nden anlaşmasız çıkmayı iyice zorlaştıracak yönde onayladı.

Perşembe günü bu kez Muhafazakâr Parti'den Dominic Grieve'in, Başbakan'dan eğer AB ile yaptığı anlaşma meclisten geçmezse üç gün içinde yeni bir öneriyle, "bir B planıyla" gelmesini talep eden önerisi, 297'ye 308 ile onayladı. Böylece Başbakan 24 saat içinde iki oylamayı kaybetmiş, Parlamento'da yaptığı anlaşmaya karşı kararlı bir çoğunluk olduğunu görmüştü.

Adeta Meclis ile hükümet arasında bir mücadeleye ve Brexit sürecinde Parlamento'nun adım adım kontrolü ele geçirmeye başlamasına şahit oluyorduk. Bir yorumcuya göre, parlamenter demokrasi (meclis) ile doğrudan demokrasi (halk oylaması) rekabet içindeydi.

Yarın Parlamento büyük bir olasılıkla Theresa May'in AB ile yaptığı anlaşmayı reddedecek ve ortaya çok garip bir durum çıkacak.

Meclis çoğunluğunun hem May'in yaptığı anlaşmaya hem de anlaşmasız çıkmaya karşı olduğu anlaşılıyor. Ancak ortada, AB'den çıkmanın bir başka türüne ilişkin bir başka seçenek önerisi de yok.

### **İşçi Partisi'nin yaklaşımı ve tabanı**

Çarşamba akşamı İşçi Partisi'nin Brexit Sözcüsü Keir Starmer'in Parlamento'daki konuşmasında "Biz bu işi 50. Maddenin tanıdığı zaman içinde tamamlayamayacağız, en iyisi süreyi uzatmak olacak" sözleri şimdilik tek akla yakın ve en azından İşçi Partisi'nin yaklaşımında öne çıkmaya başlayan bir olasılık olarak görünüyor.

Diğer taraftan, kamuoyu araştırma kurumu YouGov'un geçen hafta açıklanan bir araştırması,

Brexit taraftarlarının önemli bir bölümünün fikir değiştirmeye başladığını, "Kalma" kampına doğru yüzde 6 gibi çok güçlü bir kaymanın söz konusu olduğunu gösteriyordu. Bir başka kamuoyu yoklamasına göre, İşçi Partisi üyelerinin yüzde 80'ine yakın bir kesimi "Kalma" seçeneğinden yanaydı.

AB'den çıkma sürecini durdurmak isteyenlerin, Brexit sürecinin içine girdiği çıkmazdan, yüzde 6'lık kaymadan yararlanabilmeleri için eninde sonunda Parlamento, 2. Halk oylamasına ilişkin olumlu bir kararı geçirmeleri gerekiyor. Parlamento halen bu noktadan uzak. 2. Halk oylaması için henüz bir meclis çoğunluğu yok. Ancak ortadaki olası önerilerin de arkasında bir meclis çoğunluğu yok.

Yine de, 2. Halk oylaması yönünde bir eğilimin yavaş yavaş belirginleşmeye başladığı söylenebilir. Theresa May'in Brexit anlaşması Parlamento'dan geçemezse, bu eğilimin ivme kazanması beklenebilir.

Theresa May'in son bir hamleyle Kuzey İrlanda yönetimine İrlanda Cumhuriyeti ile Kuzey İrlanda arasındaki sınırı açık tutabilmek için anlaşmaya konan 'Backstop' (sınırı geçici olarak İngiltere ile Kuzey İrlanda arasındaki denize çekmek) çözümünü, süre uzarsa veto etme hakkını tanıması da pek bir etki yapacak gibi görünmüyor.

Birincisi İrlanda yönetimi iki yıl önce Sinn Fein (İrlanda'nın birliğinden yana olan Katolik cumhuriyetçiler) ile DUP (İngiltere ile birlikte yana olan Protestanlar) arasındaki anlaşmazlıktan dolayı çökmüştü. İrlanda yönetiminde, hem May'in vermeyi düşündüğü veto gücünü kullanacak bir yönetim yok hem de "Backstop" konusunda Sinn Fein ile DUP arasında önemli farklar var.

May'in anlaşmasının onaylanması, imkansız olmasa da hemen hemen olanaksız görünüyor. Aynı anda 50. Madde ile başlayan süreç hızla tükeniyor, anlaşma yapmadan AB'den çıkma kabusu gündemde kalmaya devam ediyor. May'in giderek kontrolü elinden kaçırmaya başladığı görülüyor.

May kontrolü o derecede kaybetmiş olmalı ki, Pazar günü The Times, iki partiden milletvekillerinden oluşan bir grubun, Brexit sürecinin kontrolünü May'in elinden tamamen olarak meclisin inisiyatifine vermeye yönelik bir "İngiliz usulü" darbe hazırlığı içinde olduğunun ortaya çıktığını ileri sürüyordu.

### **'Anlaşma olmadan çıkma' kabusu**

Bu olasılığın kabus olarak görülmesinin arkasında, gümrük kontrollerinin ve vergilerinin geri gelmesiyle birlikte, sağlık, hijyen, gıda (özellikle yeşil sebze ve meyve) ürünlerinde kıtlık yaşanması, tarım, hayvancılık, deniz ürünleri ihracatında fiyatların artarak rekabet gücünün zayıflaması, firmaların, özellikle on binlerce işçi çalıştıran otomotiv sektöründe, tedarik zincirlerinin kırılması ya da "just in time" (gerektiği zaman) metoduyla stok yönetiminin aksaması, nakliye ve üretim maliyetlerinin artması olasılığı yatıyor.

Bu korkutucu olasılık karşısında halkın temel malları stoklamaya, böylece süper market raflarını boşalmaya başlaması, toplumun buna tepkisi kamu düzeninin bozulma riskini, bu risk de, işsizlik hızla artarken, orduyu sokağa indirme olasılığını (bu konuda gerekli hazırlıklar yapılmış) getiriyor.

Son olarak, kamu düzenini tehdit edecek bir diğer risk de anlaşma olmadan çıkma durumunda aşırı sağın ve ırkçı akımların "ülkemizi geri aldık" inancının güçlenmesine bağlı olarak yabancıları ve göçmenleri hedef alacak saldırıların artması olasılığından kaynaklanıyor.

Tüm bunlara karşın, şimdilik ne iktidar ne de muhalefet partisi liderlikleri 2. Halk oylaması konusunu gündeme getirmeye cesaret edemiyorlar. Her iki partinin liderliği de Brexit sürecinde partilerinin içine düştüğü krizleri aşarak bir "başka seçenek" üretecek gibi görünmüyor.

## **Muhafazakâr Parti'nin yaşamsal krizi**

Muhafazakâr Parti'nin krizi yaşamsal! Parti adeta bir abise (Okyanusların güneş ışığının ulaşmadığı derin yerleri) bakıyor: Abisin içinden, Brexit yüzünden bölünerek yıllarca muhalefete düşme olasılığı da partiye...

Muhafazakâr Parti'nin üyelerinin çoğunluğu, partinin lideri Başbakan May'in performansından, AB ile yaptığı anlaşmadan hoşnut değil. Bunlar ne olursa olsun AB'den tamamen çıkmaktan yana.

Muhafazakâr Parti, İrlanda Protestanlarının partisi DUP'nin dışardan verdiği ve her an çekmeye hazır olduğu destekle hükümette kalmayı ancak başarabiliyor. DUP May'in yaptığı anlaşmanın İrlanda sınırını ilgilendiren kısmına kesin biçimde karşı. AB ise bu konuya daha bir açıklık getirebileceğini ancak anlaşmanın metninde bir değişiklik yapmanın söz konusu olmadığını söylüyor. DUP de her an desteğini çekerek Muhafazakâr hükümeti düşürme tehdidini, adeta Demokles'in kılıcı gibi Theresa May'in başının üzerinde sallamaya devam ediyor.

Diğer taraftan Muhafazakâr Parti, hükümetten istifa eden bakanların sayısından, liderinin parlamento grubunu kontrol edememesinden de anlaşılacağı gibi bir liderlik krizi yaşıyor. Meclisteki Muhafazakâr Parti grubunun üyelerinin 3 yönde belirgin çizgilerle bölünmüş olduğu görülüyor.

Muhafazakâr Parti'nin Parlamento grubunun üyelerinin bir kısmı anlaşma olsun olmasın AB'den tamamen çıkmaktan yana. Bir kısım, anlaşma olmadan çıkmaya karşı ama, May'in meclise getirdiği anlaşmayı benimsemiyorlar. Bir üçüncü kesim çıkmaktan yana değil, yeniden bir halk oylamasına başvurulmasından yana.

Meclis grubunda, May'i devirmeye çalışan, Jacob Rees-Mogg liderliğinde, Avrupa Araştırma Grubu adlı, "Ne olursa olsun çıkalım" diyen bir yapılanmada toplanmış bir ekip de var.

Muhafazakâr Parti'nin temsil ettiğini iddia ettiği iş çevrelerinin önemli bir kesiminin, özellikle Londra merkezli büyük şirketlerin temsilcilerinin de durumdan hoşnut olmadığı görülüyordu.

Bu kesim AB'den bir anlaşma olmadan çıkılmasına karşıydılar ama, süreç içinde May'in yaptığı anlaşmayı, "hiç olmazsa ne olduğu belli" tesellisiyle destekleme noktasına kadar gelmişlerdi.

Londra merkezli, 200 büyük şirketin "Önce Londra" isimli gurubun üyesi CEO'ları ortak imzalı bir bildiriyle, May'in anlaşmasına verdikleri desteği çektiklerini, ikinci bir halk oylamasından yana olduklarını açıkladılar.

Bildiri, anlaşma yapmadan AB'den çıkarak Dünya Ticaret Örgütü kuralları altında çalışmaya geri dönmenin çok büyük pratik ve lojistik sorunlar yaratacağına işaret ediyor, eğer May'in yaptığı

anlaşma Parlamento'dan onay alamazsa, hükümetin 50. Madde kapsamında, yaptığı başvuruyu geri çekerek, yeni bir anlaşma için zaman kazanmasını, eğer bu aşamada da bir çözüm bulunamazsa, yine halkın oyuna başvurulmasını öneriyordu.

İngiltere'nin en büyük işveren örgütü, 190.000 üyeli CBI'nın (Britanya Sanayicileri Konfederasyonu) başkanı Carolyn Fairbairn de, Cuma günü Bristol'de iş çevrelerinin temsilcilerine yaptığı bir konuşmada, "Kimse kendini aldatmasın, Avrupa Birliğinden bir anlaşma olmadan çıkmanın yaratacağı sonuçlar yönetilemez" dedikten sonra, vurguyu Başbakan'a değil de Parlamento'ya yaparak ekliyordu "artık sürecin kaderi Parlamento'nun elindedir".

Fairbairn'e göre, "Brexit sürecinde hükümetin göçmenlere ilişkin önerdiği politika da iş çevrelerinin gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır".

### **İşçi Partisi iki basınç arasında**

Ana muhalefeti oluşturan İşçi Partisi'nin durumu da çok parlak değil. İşçi Partisi'nin sayısı yaklaşık 600,000'i, bulan üyelerinin büyük çoğunluğunun AB içinde kalmaktan yana olduğu düşünülüyor. Ancak İşçi partisi iktidara gelmek için, üyelerinin ötesinde, işçi sınıfının büyük çoğunluğunun yanı sıra, orta sınıfların bir kısmının da oyunu almak zorunda.

İşçi Partisi liderliği, bir taraftan, ekonomik krizin bunalttığı, geleneksel işçi sınıfının Brexit'ten yana olan kesiminin oylarını kaybetmek istemiyor. Öbür taraftan liderlik, Brexit talebinin arkasındaki yabancı düşmanlığına taviz vererek ilkelerine ters düşmek, işçi sınıfının yeni gelişmekte olan Avrupa'ya daha yakın, yabancı düşmanlığına daha uzak, geleneksel kesimin aksine geleceğe daha iyimser bir gözle bakan kesiminin desteğini de kaybetmek istemiyor.

İşçi Partisi liderliği için "AB içinde veya dışında mı olalım?" en önemli soru değil. Onlar öncelikle, geleneksel işçi sınıfını bunaltan sağlık, konut sorunu, işsizlik ve yoksulluk konularında uygulamak istedikleri politikaları uygulayacak bir konuma gelebilmek istiyorlar,

İşçi Partisi liderliği, özellikle Jeremy Corbyn Brexit'in işçi sınıfının haklarını, çevreyi koruma yasalarını, sağlık sisteminin personel ve teknik gereksinimlerini, göçmenlerin haklarını olumsuz yönde etkileyecek yanlarına karşı gereken önlemleri almadan, yabancı düşmanlığına prim vermeden AB'den çıkabilmenin yollarını arıyor. Ek olarak İşçi Partisi, "Birleşik Pazar" içinde kalarak sermaye kesiminin çıkarlarını, dolayısıyla istihdam düzeyini de korumak istiyor.

Kısacası İşçi Partisi liderliğinde, şimdilik, Corbyn'in de Perşembe gün yaptığı konuşmada yeniden vurguladığı gibi, "hükümeti devirelim, iktidara geelim, yeni bir anlaşma yapalım öyle çıkalım" tutumu egemen.

Son günlerde gelişmeler, özellikle, Parlamento'nun artmaya başlayan etkisi, Brexit kanadından AB'de kalma yönündeki kanada doğru yaşanan kayma, partinin "kalmaktan" yana olan üyelerinin etkinliğinin artması, anlaşma olmadan çıkma savının aşırı sağcı, ırkçı kesimlerin bayrağı haline gelmiş olması, hükümeti bir güvenoylamasıyla devirmenin belirgin zorluğu, liderliği önce 50. Madde ile belirlenen ve 10 hafta sonra tükenecek olan süreyi uzatmak, son çare olarak, bir kez daha halkoyuna başvurmak yönünde zorlamaya başladı.

İşçi Partisi'nin liderliğinin izlemekte olduğu "yönetilebilir belirsizlik" çizgisini sürdürmek de giderek zorlaşıyor.

Şimdi geline notada sürecin çıkmaza girmeye başlaması karşısında, İşçi Partisi lideri Corbyn'in Brexit konusunda hükümetle iş birliği yapabileceği söyleniyor. May'in de iki parti arasında bir diyalog kurma fikrine yakınlaştığına işaret ediliyor. Ancak The Guardian'ın yorumuna göre, May ve Corbyn arasında Brexit konusunda kimi ortak noktalar olmasına karşın "iki lider ve partileri artık birbirlerine hiç güvenmiyorlar".

### **Salı'dan sonra neler olabilir?**

Salı günün oylamanın sonucuna göre sürecin gelişmesi bağlamında üç olasılık düşünülebilir.

Birinci ve en düşük olasılık, anlaşmanın onaylanması. Anlaşma onaylanırsa, May'in durumu güçlenir ama Muhafazakar Parti'nin krizi daha da derinleşir. İrlanda sorununda eski yaralar yeniden kanamaya başlayabilir. Brexit süreci devam eder ama bugün işaret edilen riskler gerçekleşmeye, sorunlar gittikçe derinleşmeye başlar.

İkinci olasılık anlaşmanın büyük, yeniden yapılacak oylamalarda kapatması olanaksız bir farkla reddedilmesi. O zaman May'in istifa etmesi bile söz konusu olabilir. Bunu bir kenara koyarsak, önce Parlamento'nun Brexit sürecinde inisiyatifi tümüyle eline geçirdiğini, temsili demokrasinin, plebisit demokrasisiyle rekabeti kazandığını, böylece "anlaşma yapmadan çıkma" olasılığının ortadan kalkacağını düşünebiliriz.

O zaman süreyi uzatmaktan, hükümete güven oyu talep etmekten, erken seçimden, yeni bir halk oylamasına gitmeye kadar tüm olasılıklar hızla güçlenmeye başlayacak.

Üçüncü olasılık May'in AB ile yaptığı anlaşmanın Parlamento'da, son iki oylamadaki gibi az bir farkla reddedilmesidir. O zaman May bu sırada sürenin hızla tükenerek "anlaşma olmadan çıkma olasılığını" güçlendireceğini, bunun da Meclis üyeleri arasında bir paniğe yol açarak onları, tutumlarını değiştirmeye zorlayabileceğini hesaplar.

Salı günü anlaşma Parlamento'da reddedilse bile May bir iki ufak makyajla, AB liderliğinden alacağı kimi güvenceleri ileri sürerek (anlaşmanın sözlerini hukuki bir sonuç yaratacak biçimde değiştirmek olanaksız) yeniden Parlamento'ya getirmeyi düşünebilir. Meclisten Çarşamba günü geçen karar da zaten 3 gün içinde bir B planı üretmeyi gerektiriyor.

Süre uzatılamazsa, milletvekilleri ya May'in anlaşması ya anlaşmasız çıkış tercihleri arasında sıkışarak, anlaşmayı kabul edebilirler.

### **Yumurta bir kez kırıldı**

Theresa May, benim yaptığım anlaşmayı onaylamazsanız "haritası çıkarılmamış topraklara gireceğiz" diyor.

Tartışmalarda Brexit yanlılarının önde gelen isimlerinden Çevre Bakanı Michael Gove'un, May'in anlaşmasını beğenmeyenleri eş değiştirme partisinde Scarlett Johansson'un, ya da Amber Rudd'un

eklediği gibi Pierce Brosnan'ın gelmesini bekleyenlere benzetmesi, anlaşma olmadan çıkılırsa tıkanmayı aşmak için gerekli ek feribot seferi kontratının, elinde hiç gemi olmayan bir şirkete verilmesi gibi garipliklere bakılırsa, Birleşik Krallık'ın zaten haritası çıkarılmamış topraklarda olduğu kolaylıkla söylenebilir.

İşin kötüsü buradan geri dönüş de yok. Eski Başbakan David Cameron Brexit için halk oylaması kararını Parlamento'dan geçirdiğinde deyim yerindeyse, "yumurta kırıldı içindekiler etrafa saçıldı".

Süreç nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın İngiltere halkının yarısı öbür yarısına, bozguncu-hain gözüyle bakarak, öfke duyacak. Her durumda aşırı sağ bu öfkeyi istismar etmek için yeni olanaklar elde edecek.

Süreç, AB'de kalma seçeneği dışında nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, İrlanda'da Kutsal Cuma anlaşmasıyla başlamış olan barış süreci en temel dayanaklarından ikisini cemaatler arası diyalog ve İrlanda Cumhuriyeti ile arada sınır olmadan yaşama olanağını kaybedecek.

İskoçya Ulusal Partisi lideri Nicholas Sturgeon daha şimdiden ayrılma konusunu yeniden gündeme getirmeye başladı. İskoçya Ulusal Partisi, sonuçtan hoşnut olmazsa, bu kez ayrılma kararıyla sonuçlanacak yeni bir halk oylaması kaçınılmaz görünüyor.

Kısacası, kırılan yumurtadan omlet yapmak da artık olanaklı değil.

*Fotoğraf: Getty Images*

---

Kaynak/Source: